

Мајор РАДОМИР БУРАШИНОВИЋ

МИТРАЉЕСКЕ ЈЕДИНИЦЕ У САВРЕМЕНОМ РАТУ

Рачуна се да митраљез за исто време може да избаци приближно исти број зрна колико, отприлике, 25 војника наоружаних обичном брзометном пушком. Ако претпоставимо да у некој пешадијској јединици има 800 стрелаца, онда би овај број стрелаца, по том прорачуну, могло заменити 30 митраљеза, односно 150 митраљезаца, пошто један митраљез послужује 5 људи. Међутим, ова замена стрелаца митраљесцима била би правилна само у том случају ако би се ватра посматрала квантитативно, јер би се у противном занемарила расподела ватре на циљеве, удар живе силе и бомба сваког појединог стрелца, и неоправдано би се изједначавао губитак једног митраљеза са губитком 25 „стрелаца“. А да ли би ипак било корисно да се уместо стрелаца употребе митраљеви и да се на тај начин искористи предност коју они нуде? По моме мишљењу, било би корисно само тамо где једино ватра долази у обзир. Тиме се може објаснити зашто су обе зарађене стране у Првом светском рату (за време рововског периода) створиле импровизоване или формацијске митраљеске батаљоне, које су углавном користиле на пасивним деловима одбранбеног фронта.

Иако је више европских земаља ушло у Други светски рат са митраљеским батаљонима, ипак се њихова корисност није могла испитати, јер су неке од ових земаља (Француска, Белгија, Пољска) пребрзо капитулирале, неке су током целог рата имале само другоразредну улогу (Италија и Бугарска), а остале учеснице, СССР, Америка и Енглеска, нису ни имале митраљеске батаљоне. По моме мишљењу, СССР их није имао зато што се Црвена армија припремала за маневарски рат, а Енглеска и Америчка армија вероватно зато што су приликом искрцавања на европско копно, захваљујући веома великом броју аутоматских оруђа, имале ватрену превоћ над Немачком (а и ватра свега осталог њиховог наоружања била је далеко изнад немачке, како количински тако и по тачности).

За разлику од својих противника, Немци нису занемарили митраљеске батаљоне, не само у периоду када су желели да изиграју Версајски уговор (са мало војника да имају јаку ватру), већ ни доцније, тако да су и у Други светски рат ушли са њима и у току целог рата их врло често импровизовали, нарочито у ситуацијама када би им се бројно стање стрелаца осетно смањило и када је тре-

бало бранити исти фронт који је јединица посела пре претрпљених губитака.

Али, да би ове јединице одговориле у условима покретног рата, какав су Немци хтели да спроведу, било је неопходно да митраљески батаљони постану далеко покретљивији него у Првом светском рату. Зато су Немци уместо товарних грла и карета искористили своје одличне мотоцикле са приколицом и тиме свако возило претворили у моторизовано лакомитраљеско одељење. Осим тога, уместо ранијих гломазних митраљеза, са којима је било тешко мењати ватрене положаје људском снагом, они су увели нови митраљез (М-34, а доцније и М-42) и тиме знатно повећали покретљивост митраљеског батаљона у борби, као што су и променом техничких својстава тенка омогућили његову употребу за „муњевити“ рат. И заиста, у пракси се показало да су овакви митраљески батаљони били корисни у нападу на помоћном правцу, у циљу везивања непријатеља јаком ватром, затим као појачање нападних трупа на отвореном земљишту, за заштиту крила и бокова и одржавање ватрене везе између јаче раздвојених нападних колона, као и за посудање заузетих положаја. У одбрани је њихова улога била још разноврснија: посудање пасивних делова фронта, одржавање ватрене везе између више одвојених отпорних тачака, образовање покретне ватрене резерве, итд.¹⁾ Међутим, данас се сматра да су овакве јединице преживеле (сада их ниједна армија нема) зато што је данашњи пешадиски батаљон (на пример САД²⁾) уствари аутоматска јединица и што су велике митраљеске јединице гломазне, тешко покретљиве, примењиве једино у одбрани, круте, итд. Па ипак, не трба сметнути са ума чињеницу да још има доста армија које нису тако наоружане или које — не без разлога — сматрају да се претераним аутоматизовањем смањује ударна снага пешадије. С друге стране, исто тако је чињеница да данас постоји велика потреба за јаком пешадиском ватром и код армија са пешадијом слабије наоружаном аутоматским наоружањем. Зато се намеће потреба за једном врстом *ватрене резерве* којом би се премашила ватрена моћ пешадиског наоружања боље наоружаног противника, бар на најважнијим деловима фронта и у најкритичнијим фазама борбе.

У последње време и у чланцима писаца западних армија појављују се мишљења да због „атомизације“ треба јединице смањити под условима да ватра остане иста. Тако, француски генерал Тумин³⁾ предлаже да се специјално наоружање врати у батаљоне, пратеће чете и командне водове, а мајор Бароус⁴⁾ у свом чланку „Атомски

¹⁾ *Нова стратегија и тактика* — М. Раденковић, „Ратник“ бр. 3/1940, стр. 17 и 18.

²⁾ Америчка пешадиска дивизија има око 18.000 људи, а од тога броја само су око 10—12% стрелци. *Revue militaire* — Suisse: La division d'infanterie américaine, januar 1954.

³⁾ „Војно дело“ бр. 7—8/55, стр. 148.

⁴⁾ „Војно дело“ бр. 10/55, стр. 96.

рат и пешадиска дивизија“ сматра да препреке треба дању штитити *митраљезима*, артиљеријом и ватром тенкова, тако да се гро пешадије може одмарати за ноћна дејства.

С обзиром на физиономију евентуалног будућег рата, по мом мишљењу, већа митраљеска јединица⁵⁾ би ипак нашла своје место. Велика покретљивост коју је добио митраљез, захваљујући мотору⁶⁾ (тима је отпала замерка о гломазности и тешкој покретљивости), одлична веза помоћу малих радиостаница, мала тежина, лако претварање митраљеза у пушкомитраљез и својство да може отворити ватру на већем удаљењу но што је то случај са пешадиским батаљоном, створили су од њега изврсно средство задржавајуће одбране. Ове особине одлично су запазили Немци и у пуној мери их користили приликом борби у Италији (1943), заснивајући своју успешну задржавајућу одбрану дуж „чизме“ првенствено на аутоматском оружју и пт средствима.

Ове јединице имају преимућство у томе што су мале, а самим тим и јако отпорне на ватру противника, нарочито ако се налазе на положају. Можда би њихова примена дала одговор и на питање о томе: како се може избећи артиљериска ватра на правцу главног удара, тј. на питање које се постављало и разматрало у нашем часопису. Наиме, митраљези пружају далеко мање и растуреније циљеве него пешадија, а, с обзиром на мањи број људства, за њих се много брже и лакше може израдити нужан број склоништа. Даље, тиме би се избегло маневровање људством по завршетку артиљериске припреме и отклонио ризик од неблагоприятног стицања бораца у ров и од излагања тешким губицима ако би непријатељу пошло за руком да изведе лажни пренос ватре. Ако се решење проблема избегавања артиљериске припреме повеже са употребом тактичког атомског пројектила, онда се долази до још чвршћег убеђења о потреби митраљеских јединица. Такво гледање потврђује и чланак пуковника Душана Пекића „Утицај атомског оружја на борбени поредак и фортификациско уређење у одбрани“⁷⁾, у коме се каже:

„С обзиром на овакав ефекат дејства атомске бомбе, прилагођавање истакнутог принципа груписања савременим условима састојало би се, по моме мишљењу, у следећем: да густина ватре остане довољна (иста као и досада), а да се густина људи смањи. Иако ово на први поглед изгледа прилично нелогично, то је сасвим изводљиво, нарочито у одбрани, ако се има у виду да један пушкомитраљезац, може да замени, 10—15 стрелаца са пушкама (подвукао — Р. Ђ.). Истина, ово би, поред осталих тешкоћа, знатно повећало и утрошак муниције...“

⁵⁾ Овде сам намерно употребио термин „већа митраљеска јединица“ зато што је питање формациског назива и формације ових јединица ствар посебне студије.

⁶⁾ У раздобљу између два светска рата, Французи, Енглези и Италијани су покушавали да отклоне слабу покретљивост ових јединица увођењем лакших камиона и гусеничара уместо товарне сточе и карета. Проблем транспорта се могао најуспешније решити појавом теренских кола (Цип) која се могу успешније кретати по тешком земљишту од мотоцикла и камиона и која су много јевтинија и мање подложна кваровима од гусеничара.

⁷⁾ „Војни гласник“ бр. 2/55.

Потпуно се слажем са овим ауторовим мишљењем у погледу ватре, али би његова констатација о утроску муниције (гледана првенствено са тачке гледишта дотура) заслужила извесну корекцију. Тачно је да митраљез троши далеко више муниције од обичног стрелца (ако је однос 1 : 1), али зато митраљецац замењује један одређен број стрелаца, што значи да би митраљез или стрелац које он замењује испалили приближно исти број метака, при чему не треба заборавити да су потребе људи стрелачких јединица велике, а увођењем митраљеца оне се знатно смањују, те тако остављају слободна транспортна средства за дотур муниције. Уколико би се, пак, употребио хеликоптер, овај проблем би био још лакши.

Митраљеске јединице би се могле употребити и као противдесантна резерва већих јединица, јер би оне за ове задатке биле врло погодне, с обзиром на њихову покретљивост, довољну ватрену моћ и мању осетљивост на дејство авијације (тим пре што су способне да се доста успешно бране ватром свог наоружања од нисколетећих авиона, док напад авиона са великих висина не би био ефикасан зато што је свако митраљеско одељење заједно са возилом врло мали, а усто и покретљив циљ).

Савремена борба све више намеће потребу за маневром по трећој димензији, како у одбрани тако и у нападу, тако да и потреба за интервенцијом оваквих јединица постаје све шира и нужнија. Међутим, изгледа да ће ваздухопловство, ма како крупним корацима корачало, бар за догледно време, захтевати да јединице за транспортовање авионима и хеликоптерима не буду гломазне и опремљене тешким материјалом и да ће борбени услови захтевати што јачу ватру. Док многољудне и богате државе овај проблем решавају ваздушнотранспортним јединицама, дотле би мале и сиромашније земље у митраљеским јединицама могле наћи доста успешно решење. На овај начин била би избегнута аномалија из Другог светског рата, када су скупе ваздушнотранспортне јединице седеле месецима неактивне, чекајући да дође њихових „пет минута“, или када су коришћене (Немци) као обичне пешадиске јединице.

Митраљеске јединице могу се врло добро искористити и у случају непријатељског пробоја — за затварање направљене бреше — док не стигну снаге које су способне да изврше противнапад. Тако су, на пример, Немци приликом борби за Сен Ло 1944 године ојачавали „одбранбене положаје са више самосталних оруђа која су непосредно дејствовала, као и ватром митраљеца постављених на полугусеничаре за брзо и непосредно затварање пробоја“ (подвукао Р. Ђ.⁸).

Као мана оваквих јединица истиче се и то да оне не могу изводити удар и да се једино могу примењивати у одбрани. Међутим, овакво тврђење се не може одржати, јер су и у НОР-у наше јединице често — када је требало извршити неки специјални задатак — стварале привремене групе које су биле наоружане само аутоматским

⁸) St-Lo (7 July — 19 July 1944) — Historical Division, War Department, 1946.

наоружањем и њима успешно нападале, јуришале и вршиле пробој. Тако је, на пример, у сусретној борби 2 батаљона 4 пролетерске бригаде 2 пролетерске дивизије на планини Рогозни (1944) са једним батаљоном из немачке дивизије „Принц Еуген“ пресудну важност за разбијање Немаца имала ватрена надмоћ нашег батаљона, у коме је сваки трећи борац имао аутоматско наоружање.⁹⁾

Митраљез се може употребити у нападу благодаречи његовом усавршавању и сазнању да се удар може извршити не само ножем већ и ватром. Митраљезима из Првог светског рата није било могућно гађати из покрета због њихове гломазности, тежине и броја послужилаца (на пример „максим“), док се данашњи митраљез („шарац“) може такорећи тренутно претворити у пушкомитраљез који ће лако носити један борац и из њега отворити ватру у јуришу, док остали послужиоци митраљеза могу дејствовати као обични стрелци.

Околност да се митраљеска јединица може врло ефикасно употребити и у нападу претставља још једну њену предност и истиче потребу за њом, нарочито данас када бранилац може да употреби нуклеарно оружје, јер ће се атомски пројектили употребљавати начелно против рентабилних циљева — тамо где би се прикупљале снаге и средства за извршење главног удара на убичајени (класичан) начин, тј. на релативно врло малом простору. У чланку „Нека разматрања о утицају нуклеарног и термонуклеарног оружја на тактику“,¹⁰⁾ поред осталих решења, писац предлаже и мале јединице велике маневарске способности и ватрене моћи.

Из студије о постројавању борбеног поретка у циљу заштите од дејства нуклеарног оружја углавном се намеће закључак да он мора бити растресит, како ниједан његов део не би био рентабилан циљ за ово оружје. То значи да би између појединих елемената борбеног поретка, а и унутар сваког од њих, постојали већи непосредни међупростори, који би се могли бранити једино ватром артиљерије. Ако би нападач установио да је бранилац заузео растресит борбени поредак, онда би он могао кренути у напад на класичан начин и, користећи велике међупросторе, дубоко продрети својим оклопним и брзим снагама у дубину браниоца. С друге стране, ако би нападач и желео да изврши напад нуклеарним оружјем, он би сигурно тежио да извиди борбени поредак свога противника, и то не само из ваздуха, већ и са земље, и да убаци своје снаге са циљем да продру што дубље. При томе би браниоаче митраљеске јединице врло добро служиле за затварање ових међупростора, с тим што би, у првом случају, створиле потребно време за престројавање „атомског“ борбеног поретка у класични (нарочито ако све јединице нису моторизоване), а у другом спречиле извиђање и убацивање нападачевих снага. Разумљиво је да оне, и поред наведених преимућстава, не би

⁹⁾ Према подацима у књизи „Борбена дејства у шуми“ — В. Колб, изд. „Мале војне библиотеке“, ВИЗ „Војно дело“, стр. 52 и 53, — овде се радило о нападу 4 пролетерске бригаде на један пук дивизије „Принц Еуген“.

¹⁰⁾ „Војни гласник“, бр. 4/55, стр. 3.

биле у стању да саме апсолутно реше ове задатке, али би свакако много допринеле њиховом успешном извршењу. Осим тога, митраљеске јединице се могу корисно употребити при извлачењу и отступању, нарочито за задржавање нападача снажном ватром, а у гоњењу као врло добри гонећи одреди. Оне би се такође могле успешно примењивати и у одбрани на широком фронту, при одбрани река и насељених места, тј. у случајевима када бранилац нема довољно живе силе за поседате читавог одбранбеног фронта. Тада би митраљеске јединице могле саме поседати део тога фронта и својом јаком ватром натерати нападача да испољи свој правац главног удара, а својим отпором створити потребно време за пристизање резерве.

Да би митраљеске јединице са успехом могле да обављају све наведене задатке, било би веома корисно да у свом наоружању, поред митраљеза имају бестрзајне топове и РБ за борбу против тенкова и слабо заклоњених циљева, без обзира на то што се негде потцењује њихова улога у ПТО. Ово тим пре што се у последње време све чешће појављују све новији и новији модели ових оруђа у многим армијама (Америчкој, Швајцарској, Канадској, Француској¹¹) и што се могу пребацивати и дејствовати са лаких теренских кола и мотоцикла. А да би митраљеска јединица успешно извршавала и самосталније задатке, да би била гилкија и способнија за удар и за борбу против дубље заклоњених циљева, по мом мишљењу, било би корисно кад би имала и изванредан број батаљонских минобацача и бар један пешадиски вод који би био наоружан полуаутоматским или аутоматским пушкама. Природно је да би таква митраљеска јединица била далеко отпорнија и ефикаснија ако би је подржавали тенкови и артиљерија.

¹¹) „Војни гласник“ бр. 6/55; „Технички преглед“ бр. 3—4/55; *Armor*, бр. 9—10/55; „Војно-технички гласник“, бр. 11/55.